

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Richardi Arsdekin Soc. Jesu Sac. Theol. Professoris.
Theologia Universa**

Archdekin, Richard

Dilingae, 1687

Caput VIII. Authores varii, etiam Recentiores in Philosophiam universam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38477

ficatures quæ est alba in recto, albedo vero in obliquo: Hinc in prædicatione quæ dico, *paries est albus*; identifico rem quæ est alba cum pariete, non vero identifico albedinem cum pariete: Vera enim est hæc propositio; paries est res habens albedinem: Falsa autem altera, paries est albedo.

Sensus compositus alicujus propositionis dicitur, quando fit compositio prædicati cum subiecto secundum significata formalia utriusque. Ut cum dico: *Logicus est Philosophus*, scilicet, ut *Logicæ prædicatus*: Item, *Justus est beatus*, scilicet, manens justus. Sensem autem *Divisum* tunc habet propositio, quando prædicatum convenit subiecto ratione tantum significati materialis. Ut cum dico: *Album potest esse nigrum*: hæc enim propositio in sensu composito est falsa; sensus enim compositus est, album manens album posse esse nigrum, sive albedinem & nigredinem posse esse simul in eodem subiecto: In sensu autem *DIVISO* propositio illa est vera; Tunc enim sensus est: Album, seu id quod est album non tamen manens album, posse esse nigrum.

MATERIALITER, & FORMALITER, variis modis sumitur. I. *Materialiter* dicitur prædicatum convenire subiecto quando convenit ratione materiæ, sive subiecti. Sic dicitur *album*, v. g. lac, materialiter, non formaliter dulce. *Formaliter* verò convenire dicitur, quod convenit ratione formæ: sic album formaliter, sive ut album, est disgregativum visus. Quæ distinctio etiam locum habet quando prædicata sunt realiter eadem, & tantum ab intellectu concipiuntur per modum materiæ & formæ: Sic in sensu *Materiali*, sive identico, animal est rationale, quia animal & rationale sunt eadem res, *Formaliter* autem, seu in sensu formali, animalitas non est rationalitas, sunt enim formalitates diversæ in conceptu.

II. *Materialiter* quandoque idem est quod identice, seu *specificativè*. *Formaliter* autem quandoque idem est quod *reduplicativè*: quod exprimi solet per particulam *quatenus, in quantum, quatenus, &c.* Ita homo formaliter seu reduplicativè est rationalis, quia possum reduplicare dicendo, homo quatenus homo est Rationalis. Si autem dicam: homo quatenus homo est Philosophus, erit falsa propositio in sensu formali, sive reduplicativo.

III. *Formaliter, virtualiter, eminenter*, dicuntur de causis prout continent perfectionem sui effectus: Effectum enim, seu perfectionem sui effectus, tunc dicuntur causæ continere *Formaliter* quando illa entitas effectus quam producant reperitur in ipsis causis. Sic *ignis* dicitur *Formaliter calidus*, quia calorem, quem producit etiam in se continet. *Virtualiter* autem dicuntur causæ continere effectum, quando possunt effectum illum producere, licet entitas effectus in ipsis causis non reperiat: sic piper, aut vinum virtualiter dicitur calidum, quia potest in homine calorem causare, licet vinum actu in se calorem non haberet.

Denique *Eminenter* causa tunc dicitur continere effectum, quando non æquivalenter tantum & virtualiter effectum continet, sed etiam est multo perfectior effectui, sublatis scilicet imperfectionibus quæ sunt in effectui. Sic sol *Eminenter* est calidus, quia & virtutem habet producendi calorem, & est calore perfectior. Item Deus *Eminenter* continet creaturarum perfectiones, quia sublatis imperfectionibus suis in se continet ut causa perfectissima,

IV. *Formaliter* sumitur effectus quando spectatur secundum se: *Radicaliter* autem vel *fundamentaliter* quando spectatur secundum causam, radicem, vel fundamentum. Sic *Risibile* sumptum formaliter est proprietas hominis, & à rationali distinguitur; *Risibile* autem sumptum radicaliter est idem quod rationale. Nam rationalitas est causa sive radix prima risibilitatis.

V. *Formaliter* etiam subinde significat idem quod per se, sive essentialiter; ita ut prædicatum quod dicitur convenire subiecto formaliter, sit in recto de definitione subiecti. Sic homo est formaliter animal: uti & rationalis; non vero hoc sensu homo est formaliter risibilis, vel albus, quia hæc hominis definitionem aut essentialiam non ingrediuntur.

CAPUT VIII.

Authores varii, etiam Recentiores in Philosophiam universam.

EX singulis Scholis & Nationibus aliquos antequam antiquos quam recentiores, qui in Philosophiam ferè universam scripserunt, ut hujus scientiæ studiosus non ignoret aliquos celebriores Scriptores, quorum notitiam aut delectum habere, pro sua vel aliorum institutione, commodissimum experietur.

S. Thomas Aquinas Doctor Angelicus, in libris de Cælo, Mundo, & aliis in illius Operibus etiam Theologicis passim explicatos.

Ioannes Duns Scotus Doctor Subtilis Ordinis Seraphici, in Philosophiam universam.

Curfus complutensis PP. Carmelitarum Discretorum.

Aegidius Romani, Ordinis S. Augustini, Philosophia.

Guilhelmi Philippi Lovanii in col. Liliensi olim Professoris, Philosophia, in qua modernæ etiam opiniones explicantur.

Guilhelmus van Siehem Ordinis S. Francisci Philosophia percommoda, etiam recentiora complectens.

Francisci Bone Spei Ordinis carmelitarum calculatorum, Curfus Philosophicus.

Emanuelis Maignan Ordinis minorum, Philosophia nova, sive curfus Physicus recentioribus multum insistentis.

Honorati Fabri Societatis *IESV* Philosophia & maximè Physica methodo etiam nova.

Francisci Suarez Societatis *IESV*, Metaphysica amplissima.

Scriptit etiam in Philosophiam *Casimirus Tolosæ* Ordinis Capucinatorum.

Antonius Gaudinus, Gallus. *Raymondus Maister*, Gallus. *Ioannes à S. Paulo*, Hispanus. *Scipio Claremontanus*, Italus.

Cenalmus Digbaus, Anglus, in Philosophia observationes plurimæ novæ & ingeniosæ, & demonstratio immortalitatis animæ.

Petrus Cassendus, Gallus, in Philosophiam exquisita plurima.

Gemma Frisius ex Acad. Lovan. de Cælo &c.

Libertus Fromondus, ex eadem, Meteoræ, & *Aristarchus*.

N. Fournenc, Ord. Oratorii in Philosophia.

Contm.

Comimbricensis cursus Philosophiæ Col. Societatis IESU, Eman. Goetz.

Thomas Cajetanus Ordinis Prædic. in Philosophiam plurimam in comment. ad D. Thomam.

Christophorus Javellus, ejusdem Ordinis Prædicatorum, Philosophia Rationalis, Naturalis, Moralis.

Nicolaus Colbertus in Gallia Episcopus, Philosophia vetus & nova nuper edita.

Rodericus de Arriaga Hispani Lucronensis Societatis IESU, Cursus Philosophiæ universæ, editus anno 1632. Ex eadem Soc. scq. *Francisci Oviedo* Hispani Madritensis Philosophia universa, anno 1640. *Bartholomæus Amicus* Itali, in universam Aristotelis Philosophiam disputationes anno 1649. *Thomas Comptoni* Angli, Philosophia universa in Col. Angl. Leodii, anno 1666. *Balthazarus Tellez* Lusitani, Ulyssiponem. summa universæ Philosophiæ, anno 1675. *Cosmus Amanantini* Mediolanensis, summa Philosophiæ ex D. Thomæ doctrina, anno 1634. *Francisci Alphonsi* Hispani, Philosophia universa, anno 1649. *Francisci Freyre* Lusitani, Philosophia universa Tomo unico, anno 1644. *Aphonsi de Perassii* Pervani, Cursus Philosophiæ, anno 1657. *Magini Passi*, Hispani, Cursus universæ Philosophiæ, anno 1659. *Petri Hurtadi de Mendoza* Hispani Commentarii in Philosophiam universam, anno 1657. *Richardus Lynceus* Galviensis, Hibernus, Philosophiam universam edidit in Hispania circa annum 1650. &c.

Materiæ quædam singulares & raræ. *Ferdinandi Casfrilli* Gaditani Soc. IESU, Magia naturalis, anno 1667. Ex eadem *Athanasii Kircheri* Germani, de Arte magnetica anno 1681. *Georgii Fournier* Galli, de arte navigandi anno 1652. *Ioannis Baptiste Ferrarii* Scenensis, Flora, sive, de cultu florum anno 1655. *Antoniæ Ricci* Maceratenis, de Elementis anno 1610. *Nicolai Cabez* Ferrariensis, Philosophia magnetica &c. anno 1650. *Ioannis Eusebii Nirenbergii* Madritensis, Curiositas Philosophia, Theaurus mirabilium Naturæ, de Antipathia & Sympathia, anno 1658.

RECENTIORES ALII.

RENATUS *Cartesius* natione Gallus; professione Laicus: ab incunte ætate Mathesi & Philosophiæ incubuit, postea militiam secutus est; sed hac relicta ad studia est reversus, in quæ ut liberius incumberet; relicta patriâ, in Hollandiam ad Egmontium venit. ibique viginti quinque annis commoratus est. Post hæc Parisios reversus, multis, etiam in Aula, in pretio fuit. Sed cum Urbs tam frequens studiorum otio non haberet, & à Christina Sueciæ Regina multum sollicitaretur, ad eam in Sueciam profectus est: sed non diutius commoratus, in Urbe regia Stokolmii post paucos menses obiit anno 1650. ætatis suæ anno 54. Corpus ejus inde postea translatum, & in templo S. Genovevæ Parisiis sepultum est. Vir erat cartesius multum resoluti, & satis elegantis ingenii: adeo ut varia etiam prædium exoleta, quadam novitatis specie multum examinaverit. In suis Mathematicis passim ab omnibus, in Philosophicis ab aliquibus, in paucis Scholis, & non per omnia, recipitur: ab illo hi passim dicuntur Cartesiani, sive Corpusculatores, ut distinguantur, à Peripatheticis, qui Aristotelicis principiis potius adherent: aliquos ex utraque parte novos Scriptores mox referemus.

R. P. Arfæck. Tom. II.

Edidit *Cartesius*, Meditationes primæ philosophiæ, & principia, & Methodos, & Passiones animæ: Item, Meditationes Metaphysicas, & varia Geometrica. Post mortem editi sunt duo Tomi Epistolarum; & aliquid additum tractatui ejus de Homine.

Dissidet plurimum *Cartesius* à doctrina communi inter peripatheticos, circa Prima Philosophiæ Principia, existimans suas Idæas esse firmiores. Et in his contra eosdem statuit demonstrationem Dei, in eo quod habeamus claram Idæam entis à se. Discrepat etiam circa naturam & numerum Elementorum. Circa materiam & formam tam in animatis, quam inanimatis, quam statuit in varia variorum corpuseulorum dispositione. Circa actionem, & efficientiam novæ entitatis per causas secundas. Circa essentiam corporis naturalis, quam ponit in extensione actuali, & penetrabilitatis experite. Circa spatia realia sive extensionem Universi, quam statuit indefinitam. Circa Vacuum, quod asserit absolute esse impossibile. Circa qualitates Peripatheticas, quales nullas admittit: nec quantum apparet entitates Modales à Modificatis realiter distinctas. Circa Motum corporum, quem statuit de novo nullum fieri, sed eundem qui à mundi exordio fuit, corporibus motis communicari. Circa Animatorum sensationes, quas vult non in aliis membris fieri, sed in cerebro, sive glandula pineali: plura alia docet prædictis annexa.

Contra *Cartesii* Principia scripsit ex Acad. Lovaniensi Professor in Pædagogia Castrensi librum cui titulus, *Cartesius seipsum destruens*. In Academia Duacena illa passim non recipiuntur: uti nec in Academicis Hispaniæ, Italiæ, Germaniæ. Illa quoque in multis insectatur *Gassendus*, *Moria*, *Sorberius* & plures alique infra. Ex Academia Leydeni vehementer contra illa agit *Fridericus Spanhemius* Professor in libro, de novissimis circa res sacras in Belgio dissidiis, ubi circa paginam 76. citat plurimos Scriptores, & variarum Academicarum Decreta contra illa Principia tanquam in ordine ad Atheismum, &c. nimis periculosa, sic ille fusius.

Non pauci tamen varia ejus Principia in suis etiam Scriptis tuentur & alii varia naturæ Experimenta pro iis elucidandis operose examinant. Eo conducunt *Robertus Boyle* Scriptoris Angli, paradoxa Chymicophysica, & Hydrostatica: item, de coloribus, Historia fluiditatis & firmitatis, Experimenta physico-mechanica, &c. Item *Jacobi du Hamel* Tractatus de Corporum affectionibus anno 1679. pro doctrina *Cartesii* positive varia scripsit *Jacobus Rohault* in tractatibus physicis anno 1672. *Guilielmus Philippi*, *Callii*, *Cordemais*, *Clerfeliæ*, *Antonius le Grand*.

Sed contra *Cartesium* porro scripsit *La Grange*, Ordinis Oratorii: & in variis *P. Honoratus Fabri*. Item *P. Ignatius Gasto Pardies*, *P. Dinetus*, *P. Stephanus Natalis*, Gallus, in *Physicam veterem & novam*. *Potstremò D. Ludovicus de la Ville* in suo Libro gallicè contra *Cartesium*, dedicato Archiepiscopis & Episcopis Galliæ, ubi in Dedicacione adducit Decretum Regis Christianissimi in Concilio status habito Vercellis die 2. Augusti anno 1675. in quo declarat opiniones *Cartesii* posse deordinationem in Regno causare, quam expedit omnino prævenire: ac notum facit universitati Parisiensi se cupere ut maneat in resolutione suscepta, & hætenus conservata istas opiniones non recipiendi. Exhibet insuper Litteras Regis prohibentis

bentis ne Andegavi doceantur aut sushineantur opinio-
nes in principiis Cartesii fundatæ, quibus porro injun-
gitur istius loci Intendenti ut executioni manus adhi-
beat : hæc ille fufus.

Extat Decretum Romanum sacre Congreg. Indicis,
datum in Palatio Apostolico Quirinali anno 1663. in
Indice Librorum prohibitorum sub Alexandro VII.
quo decreto prohibentur &c. donec corrigantur varii
libri Renati Cartesii, ut de prima Philosophia, & plu-
ribus aliis ejus libris expressis in illo Decreto, cujus &
hic exemplar habemus. Sed hæc hætenus abundè pro
ut illi notitia totius Philosophiæ etiam modernæ.

CAPUT IX

SCIENTIÆ MATHEMATICÆ.

Partes, Axiomata, Ortus, Auctores.

PARTES sunt : Geometria speculativa, & practica.
Arithmetica, Algebra, Astronomia, Cosmogra-
phia, In sphaeram, Astrolabium, Optica, Catoptrica,
cylindrica, & Annularia, Architectura militaris, Ho-
rologia solaria, & alia practica.

Ex Mathesi, quia Philosophiæ germana est, pauca
hic Axiomata Geometrica ad aliquam ejus notitiam
delibandam adjicio.

Quæ eidem sunt æqualia, & inter se æqualia sunt :
Est Euclidis, & seq.

Quod uno æqualium majus, aut minus est, majus
quoque aut minus est altero æqualium, & contra.

Si æqualibus addas æqualia, tota erunt æqualia.

Si ab æqualibus demas æqualia, quæ remanebunt
erunt æqualia.

Si inæqualibus addas æqualia, tota erunt inæqua-
lia.

Si ab inæqualibus tollantur æqualia, quæ remanent
erunt æqualia.

Omnes Anguli recti inter se æquales sunt.

Parallelae lineæ communi perpendicularo utuntur.

Duæ rectæ lineæ spatium non comprehendunt.

Duæ rectæ lineæ nequeunt habere segmentum com-
mune : & omnes rectæ punctualiter se interse-
cant.

Mathematicus abstrahit à Materia.

Indivisibile additum indivisibili non facit majus.

Quolibet numero sumi potest major.

Omnis numerus seipsum metitur per unitatem.

Hæc sufficient ad gustum aliquem hujus scientiæ,
quam ejus Cultores ex Josepho *Lib. 1. Cap. 3.* tradunt,
ut omnium antiquissimam originem duxisse ex nepo-
ribus Seth, qui cælorum ordinem, & syderum cursus
primi observaverint. Ex his autem post diluvium
emanasse ad Assyrios & Chaldæos, postea ad Græcos,
& præcipuè excultam à Pythagora Philosophorum
antiquissimo, uti & à Democrito, Platone, & Aristote-
le, & maximè ab Archimede, quem humanæ subtili-
tatis Apicem appellant.

Post Christum anno 70. *Claudius Ptolomæus* in A-
stronomia summus, & admirandus fuit, quem per lon-
gam temporum seriem secuti sunt alii, ac denuum *Eu-
clides*, cujus Scripta nunc præcipuè in Scholis mathe-
maticis traduntur, atque ante illum repertam esse ad-
mirabilem illam artem quam *Algebram* dicimus, sed
ab aliis recenter magis excultam, agnoscit noster *An-
dræas Tacquet*, qui & ipse in hac Provincia Flandro-

belgica non ita pridem eam Scientiam Scriptis illustra-
vit : uti & *P. Georgius à S. Vincentio*, ac *P. Agustinus
Gotteniez*, qui & Romæ Mathesim multis jam annis
summa cum laude publicè proficetur.

Scriptores quidam alii in Mathesim tam antiquioribus
quam recentioribus.

Petri Herigonii, *Cursus Mathematicus* in 6. Tomis
in 8. partibus anno 1644.

Francisci à Schooten *Exercitationum Mathematicarum*
Libri 5. in 4. Lugduni Batavorum anno 1657.

Gemma Frisii, *Lovan.* de Principiis Astronomiæ
Ejusdem Cosmographia in 4. Antverpiæ anno 1624.

Guido Valdis, *Problemata Astronomica*, Venetæ an-
no 1609.

Joannus de Sacro-bosco *Sphæra*, cum Scholiis *Juan-
ni*, in 4. Antv. anno 1573.

Ismaelis Bulliardis, *Astronomia Philosophica*, *Par-
siis* anno 1645.

Roberti Flud, *Microcosmus & utriusque Cosmi li-
storia*, anno 1619.

Christophori Clavii Germani ex *Soc. IESU* *Opera*
Mathematicorum Tomi 4. anno 1612. Ex eadem, *Sec.
Andree Arzer* Germani, *Clavis Mathematicæ*, anno

1675. *Bernardini Ginnari* Itali, *Tabulæ perpetuæ hor-
rarum ortus & occasus solis*, anno 1617. *Christophori
Scheineri*, Germani, *Disquisitiones Mathematicæ*, de

Controv. novis, anno 1611. *Godofridus Francigenus*
Prov. Flandro-belgiæ, *Problemata optica*, anno

1630. *Theodori Moreti* ejusdem provincie Antwerp.
*Propositiones Mathematicæ de Celeri & Tardis, Navi-
bus & Armorum*, anno 1635. *Hugonis Semplici*, Scoti,
& J. de Mathematicis disciplinis Lib. 12. & *Discipularium*
Mathematicum, anno 1654. *Joannis Lantzi*, Ger-
mani S. J. *Institutionum Arithmeticarum* Libri 2. an-
no 1638. *Josephi Blancani*, Itali S. J. *Dissertatio de Ma-
thematicarum natura, sphaera mundi, &c.* anno 1624.

Matthæi Ricci, Itali S. J. *Cosmographiæ, & Astro-
logiæ præceptiones &c.* anno 1610. *Andree Tacquet*
Antwerp. de quo supra, in Mathesim ferè universam
opera exquisitissima in 8. *Francisci Aguilonii* Brus-
selenfis Soc. IESU, *Opticorum* Libri 6. Obiit Antver-
piæ anno 1617.

CAPUT X.

THEOLOGIÆ UNIVERSÆ.

*Partes, Ordo, Materia, prout in cursu Theologiæ
per singulos annos distribuuntur.*

THEOLOGIA prout in Scholis nunc usurpata, primam
ferè originem, & ordinem accepit à *Petro Lom-
bardo*, qui dicitur, Magister Sententiarum. Fuit hic
vir eximie doctus, Universitatis parisiensis doctus, &
oraculum, natus in Lombardia, inde dicitur *Petrus
Lombardus*, postea creatus Episcopus parisiensis; obiit
ibidem Anno 1164. Scripsit & digessit Theologiam in
Quatuor Libros Sententiarum, quos varii intra refo-
rendi suis Commentariis illustrarunt. Sed nemo clarior
& illustrius quam *D. Thomas Doctor Angelicus*, qui præ-
terea edidit suam summam Theologicam, excellenti
ordine & methodo digestam in Primam partem, Pri-
mam secundæ, Secundam secundæ, & Tertiampar-
tem, quem ordinem jam passim Scholæ sequuntur.
Vixit & floruit centum circiter annis post *Lombardum*.